

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Pearu Pirsko

**PAREMPOPULISTLIKE ERAKONDADE NORMALISEERUMISE
TREND EUROOPAS: PAKKUMISE JA NÕUDLUSE NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Martin Mölder, PhD

Tartu 2021

Lihtlitsents

Mina, Pearu Pirsko, annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Parempopulistlike erakondade normaliseerumise trend Euroopas: pakkumise ja nõudluse näitel“ („The trend of normalization among right-populist parties in Europe: supply and demand analysis“), mille juhendaja on Martin Mölder,

1. Reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Pearu Pirsko

16.05.2021

Lühikokkuvõte

Bakalaureusetöös kaardistatakse üheksa Euroopa riigi parempopulistlike erakondade poliitilised vaated võrdluses peavoolu-erakondade keskmiste positsioonidega, et uurida parempopulistlike erakondade normaliseerumist kirjeldava hüpoteesi tõesust laiemas kontekstis. Selleks on töös kasutusel 2006., 2014. ning 2018./2019. aasta andmed nii poliitilise pakkumise kui nõudluse poole tegutsejate positsioonidest. Lisaks erakondade vaadete analüüsile kaardistab töö ka parempopulistliku valija ning peavoolu-valija positsioonilised erinevused, leides suuresti, et elanikkonna ning erakondade liikumised on üksteisega lähedalt seotud. Samuti tegeleb bakalaureusetöö normaliseerumistrendi hindamisega töös käsitletud üksikriikide kaupa, mis annab võimaluse otsida, kas normaliseerumistrend on täheldatav mõnes töös vaadeldud riigis eraldi.

Töö peamise tulemusena leitakse, et parempopulistlike erakondade ning valijate puhul pole viimase kahekümne aasta jooksul toimunud märgatavat normaliseerumist. Suuresti ilmneb hoopis vastupidine trend parempopulistlike ning peavoolu poliitiliste jõudude omavahelisest kaugenemisest. Selline kaugenemise trend avaldub nii pakkumise kui nõudluse poolel ning on nähtav ka suure osa üksikriikide puhul. Kõige selgemalt eristub parempopulistlike erakondade normaliseerumist ilmestava näitena Poola, mille puhul on üksikriikliku peavoolu-kauguste mõõtmise osas normaliseerumine selgelt nähtav. Elanikkonna võrdluses on selget normaliseerumist ilmestava näite leidmine keeruline, suuresti matkib valijaskonna erinevus juba üldanalüüsis toodud trendi. Bakalaureusetöös käsitletud üheksa Euroopa riigi puhul toimub normaliseerumise asemel vastupidine erakondade ning elanikkonna kaugenemine peavoolust.

Sisukord

Sissejuhatus	5
1 Teooria.....	7
1.1 Erakondade ratsionaalne käitumine.....	7
1.2 Parempopulism.....	8
1.3 Normaliseerumise trend	11
2 Metodoloogia.....	15
2.1 Parempopulistlike erakondade analüüs	15
2.2 Elanikkonna analüüs	18
3 Kvantitatiivne analüüs	19
3.1 Parempopulistlike erakondade üldpositsioonid.....	19
3.2 Elanikkonna üldpositsioonid	25
3.3 Erakondade ja elanikkonna positsioonide analüüs riigiti	30
Kokkuvõte	36
Kasutatud kirjandus.....	38

Sissejuhatus

Viimastel aastakümnetel on Euroopa poliitikamaastikul toimunud selgelt täheldatav muutus – populistlike jõudude tõusutrend on ilmnunud pea kõigis Euroopa riikides. Suuresti peetakse sellise populistlike erakondade esiletõusu põhjusteks nii 2008. aasta majandussurutist kui ka 2014. aastal Euroopat tabanud immigratsioonikriisi, mis traditsiooniliste erakondade toetajaid võõrandasid ning andsid võimaluse uute, populistlike jõudude tõusule. Kesk- ja Põhja-Euroopas on erilise tähelepanu all olnud just parempoolsete populistide esilekerkimine, mille tulemusena on mitmes Euroopa riigis parempopulistid ka valitsusse jõudnud. Sageli seostatakse populistlike jõududega teravat poliitilist retoorikat ning vastandumist peavoolu kuuluvate erakondadega. Seda põhjendatakse peamiselt just tõsiasjaga, et vastandumise läbi loodavad mainitud erakonnad enda valijaskonda mobiliseerida ning seeläbi püüelda enda lõpliku eesmärgi, valitsuses võimu teostamise, poole. Kogu populistliku poliitilise liikumise mõjud Euroopa parteimaastikule on olnud ulatuslikud, tugevalt vastanduva populistliku jõu tõusule on pidanud reageerima ka traditsioonilisemad erakonnad, kes seisavad silmitsi ohuga oma valija kaotamisest.

Populistlike jõudude esilekerkimisele järgnenud kümnendil on akadeemilises kirjanduses märgitud nende erakondade poliitiliste eelistuse muutumistrendi. Mitmed autorid on märkinud, et aja möödudes on Euroopa populistlike jõudude seas toimunud selge nihe peavoolu kuuluvate erakondade ning tavapärasema poliitikategemise poole. Selliseid näited on toodud nii Itaalia (Bobbà & McDonnell 2016), Skandinaavia (Heinze 2018) kui ka Kesk-Euroopa (Heinisch 2003) poliitiliselt maastikult. Antud bakalaureusetöö kontekstis on selline parempopulistlike ja peavoolu-erakondade omavaheline lähenemine defineeritud normaliseerumisena. Täpsemalt on antud töö eesmärk uurida, kas varasemalt akadeemilises kirjanduses toodud hüpoteesid üksikute parempopulistlike erakondade kohatise normaliseerumise kohta pädevad ka üleeuroopalises võrdluses. Erakondade normaliseerumise uurimine on töös põhjendatud viimastel aastatel üha tugevamalt polariseerunud poliitikategemisega. See tähendab, et uuritud normaliseerumistrend on relevantne, sest kujutab endast praeguse tugevalt polariseeritud poliitikaruumi liikumist väiksema polariseerituse poole.

Käesoleva bakalaureusetöö põhisisu seisneb parempopulistlike erakondade ja elanikkonna poliitiliste positsioonide analüüsimises. Töös käsitletakse Euroopa parempopulistlike erakondade normaliseerumise trendi ajas. See tähendab, et töö ülesandeks on mõõta ning kaardistada parempopulistlike erakondade poliitiliste positsioonide muutuseid võrdluses peavooluga, et selgitada, kas varasemalt akadeemilises kirjanduses sageli üksiknäitetena käsitletud trend parempopulistlike erakondade normaliseerumisest ka Euroopa üldpildis paika peab. Töös tuuakse välja üheksa Euroopa riigi parempopulistlike liikumiste vaadete muutus nii pakkumise kui nõudluse poolelt. See annab analüüsi tulemusena võimaluse hinnata, kas üksiknäidete põhjal ilmestunud parempopulistlike erakondade normaliseerumise trend on täheldatav ka suurema riikide arvu puhul.

Töö teoreetiline pool avab mõisteid erakonna ja valijaskonna suhestumisest, tegeleb populismi kui nähtuse defineerimisega ning ilmestab siinkirjeldatud normaliseerumisel kolme erinevat tüüpu: parempopulistliku erakonna poolne, peavoolu-poolne ning mõlemasuunaline normaliseerumine. Töö koosneb kahest analüüsiosast – esimeses pooles käsitletakse parempopulistlike erakondade ja valijaskonna eelistuste muutumist kõigi töös käsitletud üheksa riigi koondtulemustena, teises pooles vaadeldakse parempopulistlike erakondade ning elanikkonna positsioonide erinevusi peavooluga üksikute riikide näidete kaupa.

1 Teooria

1.1 Erakondade ratsionaalne käitumine

Bakalaureusetöö keskmes on erakondade positsioonide muutumine. Enne analüüsi alustamist on seega oluline uurida parteide käitumise põhjuseid seletavaid teooriaid. Käesolevas töös analüüsitakse parteide käitumist läbi Jocelyn A.J. Evansi toodud ratsionaalse käitumise mudeli (Evans 2003: 72). Märkida tuleb, et töös kasutusel olev Evansi mõttekäik erakondade ning valijaskonna ratsionaalsest käitumisest on vaid üks parteide käitumist seletavatest teooriatest. Evansi lähenemine annab töö analüüsiosas toodud erakondade keskmiste positsioonide võrdlusele asjakohase teoreetilise tausta.

Lihtsustatult tähendab Evansi välja toodud põhimõtte parteide ratsionaalsest käitumisest mudelit, mille järgi saab erakonna tegutsemist mõtestada läbi valijate häälte püüdmise (Evans 2003: 72). Autor toob välja, et iga erakonna peamine eesmärk on püüelda võimu teostamise poole, selleks on erakondadel omakorda vaja piisaval hulgal valijate toetust, et demokraatlikel valimistel piisav toetus kindlustada (Evans 2003 72-73). Seega on iga erakonna lõppeesmärgi saavutamise eelduseks valijate häälte püüdmine. Suur osa iga erakonna tegevusest on sellest tulenevalt suunatud valijate kõnetamisele ning enda positsioonide kohandamisele nii, et suurim võimalik hulk valijatest neid toetaks.

Iga erakond toimetab ratsionaalse valiku põhimõttel. Ratsionaalne valik tähendab antud kontekstis võimalikult soodsate poliitiliste positsioonide hõivamist, et seeläbi ratsionaalselt tegutseva valija soosing võita (Evans 2003: 72). Valimisloogikat seletavas võrrandis toodud ratsionaalne valija otsib valimistel omakorda enda elujärjele kõige soodsamat esindajat ehk eelistatud parteid (Evans 2003: 72). Parteide põhimõtte ratsionaalsest käitumisest on seega otseselt tuletatav valijate sarnasest käitumisest.

Antud töös analüüsitakse parempopulistlike erakondade tegevust enda poliitilise positsiooni kohandamiseks nii, et saavutada võimalikult suur potentsiaalse valija poolehoid. Downs väidab, et ratsionaalsus tähendab antud kontekstis kõikide toimijate (valijad ning erakonnad) soovi enda eesmärkide täitmiseks võimalikult lihtsa vastupanu teed otsida (Evans 2003: 72). Poliitilises keskkonnas tähendab see, et valija otsib enda soovitud eesmärkide saavutamiseks poliitilist jõudu, kes eesmärgi saavutamisest

võimalikult sarnaselt aru saab ning selle saavutamiseks valmis on panustama. Seega mõtestab käesolev bakalaureusetöö parteide käitumist läbi valijate eelistuste kujunemise, iga erakonna parim võimalus suurima toetuse saavutamiseks peitub ratsionaalse valija soovide täitmises (Evans 2003: 72).

Kõigest eelnevast tulenevalt on antud bakalaureusetöös analüüsimisel erakondade ning valijate poliitiliste positsioonide ning eelistuste muutumine ajas. Töö eeldus on, et erakonna valijate ning erakondade programmiliste positsioonide vahel on tugev seos. Seda ennekõike just seetõttu, et erakondade ratsionaalse käitumise mudeli järgi otsib ta enda poliitiliste positsioonide muutmise läbi olukorda, milles oleks tal teiste parteidega võrreldes valijate kõnetamisel suurim võimalik eelis. Täpsemalt käsitleb bakalaureusetöö mõlemat ratsionaalselt tegutsevat gruppi, valijaid ja erakondi selleks, et mõlema vaadete muutumise kaudu analüüsida parempopulistlike erakondade normaliseerumist.

1.2 Parempopulism

Lisaks parteide käitumise analüüsimisele on töös oluline rõhk ka parempopulismil. Järgnevalt defineerin populismi ning seda iseloomustavad peajooned. Selleks kasutan peamiselt Cas Mudde toodud definitsiooni ning peamiste tegutsejate kirjeldust. Oluline on märkida, et töös käsitletav parempopulism on üks populismi alatüüpe, mõiste täpsemaks mõistmiseks on seega esmalt oluline katustermiini populism täpsem määratlemine.

Populismi defineerimisega on tegeletud ulatuslikult, seega on tegemist väga tugevalt vastuolulise definitsiooniga (Mudde 2017: 27-28). Populismi on varasemalt defineeritud väga erinevalt, populismi on mõtestatud kui diskursust, poliitikategemise „keelt“ ning poliitikategemise stiili. Käesoleva töö kontekstis käsitletakse populismi õhukese ideoloogiana (Mudde 2017: 28-29). Populismi keerukuse tõttu on suur osa akadeemilisest diskursusest populismi defineerimisel koondunud Mudde pakutud „minimaalse“ populismi definitsiooni taha (Rooduijn 2013: 157-158). Sellise minimaalse populismi definitsiooni kasutamine annab hea võimaluse muidu väga eripalgelise populismi määratlemiseks (Rooduijn 2013: 157-158). Samuti on sellise definitsiooni täpsus ülioluline ka töö kontekstis, sest töö keskmes on parempopulistlike erakondade poliitiliste positsioonide analüüs.

Niisiis on analüüsis populismi mõtestamiseks kasutusel Mudde toodud definitsioon: „populism on ideoloogia, mis käsitleb ühiskonda kahe homogeense grupina: „puhas rahvas“ ning „korrumpeerunud eliit“ (Mudde 2004: 543). Populistlike jõudude eesmärk on väljendada üldsuse tahet, mis on suunatud puhta rahva heaolu saavutamisele ning korrumpeerunud eliidi võimult eemaldamisele (Mudde 2017: 28). Populismi mõiste põhjalikumaks mõistmiseks avan selle järgnevalt nelja peamise kontseptsiooni kaudu: ideoloogia, rahvas, eliit ning üldsuse tahe (Mudde 2017: 28).

Populismi ideoloogiat saab mõista kui õhukest ideoloogiat (Mudde 2017: 30). See tähendab, et vastandudes „tihketele“ ideoloogiatele (liberalism, konservatism) on populismi ideoloogia piiratud ning käsitleb väiksemal hulgal endale olulisi kontseptsioone (Mudde 2017: 30). Täpsemalt on „tihkete“ ideoloogiate ülesehituses defineeritud juba olulised sotsio-kultuurilised teemad ning nende lahendused (Mudde 2017: 30). Populismi kui ideoloogia huvides on vaid varemtoodud rahvas-eliit erisuse rõhutamine, ideoloogia eesmärgiks pole välja tuua „õigeid“ lahendusi sotsio-kultuurilistele probleemidele nagu seda teevad näiteks liberalism või konservatism (Mudde 2017: 30). See tähendab, et populismi kui ideoloogia kasutamist võib kohata üpris eripalgeliste poliitiliste jõudude puhul, siinkohal ei defineeri populismi näiteks vasak-parem dimensioon või sotsio-kultuuriline suhtumine, peamine ning ainuomane on rahvas-eliit vastandumine ning „õige“ rahva tahte esindamine poliitikas.

Teise olulise populismi tuumkontseptsioonina vaatlleb töö rahva olemust. Rahvas tähendab populismis lihtsustatud arusaama ühiskonnast (Mudde, Kaltwasser 2017: 9-10). Konstrueeritud arusaam rahvast tähendab, et vajadusel saab seda defineerida endale sobival viisil. Rahvas on populismi kontekstis ülioluline, sest populistliku ideoloogia järgi on rahval ainuõigus riigis võimu omada ning riigile õige tuleviku suund sõnastada (Mudde, Kaltwasser 2017: 9-10). Rahva määratlemiseks on populismis peamine põhimõte laiapindsus, see tähendab, et oluline on „rahvana“ määratleda võimalikult suur hulk inimestest, et varasemalt toonitatud vastasseis rahva ja eliidi vahel oleks võimalikult ulatuslik (Mudde, Kaltwasser 2017: 9). Sageli aitavad rahva defineerimisel sotsio-majandusliku olukorra, rahvskuuluvuse ning poliitilise võimu puudumise kombineerimine (Mudde, Kaltwasser 2017: 9).

Kolmas populismi jaoks oluline kontseptsioon on rahva vastandmõiste eliit. Eliidi defineerimiseks on populismis oluline eliidi väidetav korruptiivne olemus, mis töötab rahva üldisele tahtele vastu (Mudde, Kaltwasser 2017: 11-12). Sageli defineerib populism eliiti homogeense grupina, kes omab ühiskonnas kriitilist hulka poliitilisest võimust (Mudde, Kaltwasser 2017: 11). See tähendab, et eliit on grupp inimesi, kes asetsevad riigi juhtivatel positsioonidel ning on põhjustanud riigi väidetava kehva käekäigu enda omakasupüüdliku ning korruptiivse käitumisega (Mudde, Kaltwasser 2017: 11-12). Lisaks poliitilisele võimule on eliidi defineerimisel oluline seos ka majandusliku edukusega, populistlike jõudude silmis tegutseb eliit sageli enda majandusliku heaolu edendamise nimel, jättes samal ajal rahva tahte ning hea käekäigu unarusse (Mudde, Kaltwasser 2017: 11-13).

Neljanda ja viimase olulise populismi defineeriva kontseptsioonina tuuakse töös välja rahva üldsuse tahe (*volonté générale*) (Mudde 2017: 27-29). Rahva üldsuse tahte kontseptsioon käsitleb riiki ühtse grupina, kelle jaoks on olemas üks ja õige suund (Mudde, Kaltwasser 2017: 18-19). Rahva tahe on aga tugevas vastuolus varasemalt märgitud eliidiga, kelle tegevus on otseselt suunatud üldsuse tahte eiramisele ning omakasu suurendamisele. Samuti on tugev seos sageli populistlike jõudude pooldatud otsedemokraatlikel meetodel ning rahva tahte saavutamisel (Mudde, Kaltwasser 2017: 17). Populistlike jõudude kirjeldatud kriitika praeguse süsteemi vastu seisneb arusaamas, et esindusdemokraatia tingimused pole „õige rahva tahe“ piisavalt esindatud. Seega on sild rahva tahte ning selle elluviimise vahel populistlikud jõud, kes näevad end tõelise rahva esindajatena, seda sageli läbi selge retoorika ning lihtsustatud probleemikäsitle (Mudde, Kaltwasser 2017: 18).

Töös käsitletud idee parempopulistlikust erakonnast tähendab seega erakonda, kelle jaoks on peamine ühiskondlik vastasseis puhta rahva ning korrumpeerunud eliidi vahel, mille lahendamiseks tuleb poliitikasse viia rahva tahet edendav arusaam poliitikategemisest. Laias pildis võib Euroopa erakondadest eristada parem- ja vasakpopulistlikke erakondi. Käesolev töö tegeleb just parempoolsete populistlike erakondadega, analüüsides erakondade positsioonide muutumise trende ajas ning suhtes peavoolu kuuluvate erakondadega.

1.3 Normaliseerumise trend

1.3.1 Erakondade normaliseerumise varasemad näited

Populistlike erakondade esimestest võidukäikudest on Euroopa poliitikas möödunud juba paar kümnendit. Käesoleva töö põhieesmärk on parempoolsete populistlike jõudude poliitika normaliseerumise analüüsimine. Selle põhjuseks on eeldus, et parempopulistliku erakonna aktiivse tegevuse tulemusel poliitikamaastikul tekib paratamatult kahe erakonnagrupi vaadete üksteisele lähenemine. See tähendab, et parempopulistlike suurem kohalolek poliitikas on lähendanud nende vaateid peavoolule. Samuti on erakondade tegevuses parempopulistlike erakondade tõusule vastates märgata kohatist lähenemist parempopulistlikele vaadetele.

Peavoolu-erakondade ning parempopulistlike erakondade suhet pärast viimaste poliitilise relevantsuse kasvu on uurinud Anna-Sophie Heinze (2018). Tema märgib oma Skandinaavias läbi viidud uurimuse tulemustena, et peavoolu-erakondade reaktsioon paremäärmuslike jõudude relevantsuse kasvule on neljast näitest kolmes olnud peavoolu ja äärmuslike jõudude koostööst (Heinze 2018: 303). Koostöö tulemusena on omakorda olnud märgata peavoolu-erakondade vaadete osalist lähenemist äärmuslike erakondade vaadetele (Heinze 2018: 303-304). Heinze toodud uurimus toetab ka varasemaid hüpoteese populistlike erakondade normaliseerumisest pärast poliitikamaastikul veedetud aega. Skandinaavias läbi viidud uurimus näitas selgelt kahe erakonnagrupi vaadete lähenemist pärast esialgset *cordon sanitaire*'i (Heinze 2018: 303). Siinkohal on normaliseerumist mõõdetud läbi erakonna jõudmise koalitsioonivalitsusse, mis omakorda tähendab et nende erakondade poliitilised vaated on sarnased.

Parempopulistlike ja peavoolu-erakondade normaliseerumist on Itaalia näitel uurinud ka Bobba & McDonnell (2016). Nende uurimus keskendus populistliku jõu retoorika võrdlemisele valitsusaja ning opositsioonaja kontekstis (Bobba & McDonnell 2016: 287-288). Nende tulemused näitasid selgelt Itaalia parempopulistliku erakonna *Forza Italia* retoorilist erinevust valitsuses oldud aja ning opositsioonis veedetud aja vahel (Bobba & McDonnell 2016: 283). Autorite läbiviidud uuring võrdles nelja populismile omase elemendi mainimist poliitilises retoorikas kahes ajahetkes. Tulemustest selgus, et valitsuses veedetud aja vältel vähenes populismile omase retoorika osakaal märgatavalt

opositsioonis veedetud ajaga võrreldes (Bobba & McDonnell 2016: 283-289). Siinkohal saab samuti märgata parempopulistliku erakonna osalist normaliseerumist erinevatel perioodidel. Normaliseerumise käivitajaks oli antud näites erakonna valitsusse jõudmine, mil populistlik retoorika asendus rohkem peavoolu sobiva sõnakasutusega. Uuesti opositsiooni langedes kasvas taaskord populismile omase retoorika kasutussagedus.

Peavoolu ja paremäärmuslike poliitiliste jõudude analüüsiga on tegeletud ka peavoolu-ideoloogiate lõikes. Reinhard Heinisch leiab oma uurimistöö tulemusena, et parempopulistlike erakondade tegevus annab konservatiivsetele erakondade võimaluse oma varasemalt kaotatud ekstreemsed positsioonid taaslustada (Heinisch 2003: 103). Autori sõnul on konservatiivsete jõudude selline positsioonimuutus täheldatav näiteks Saksamaal, Austrias, Šveitsis, kus parempopulistlike jõudude äärmuslike teemade kasutamine on häälesaagi suurendamiseks kandunud üle ka muidu leebemate konservatiivsete erakondade retoorikasse (Heinisch 2003: 103-104). Ka siin on selgelt näha parempopulistlike erakondade vaadete normaliseerumist, sest parempopulistlike erakondade retoorika kandub üle peavoolus olevatele jõududele. See tähendab omakorda tõsiasja, et parempopulistlike erakondade normaliseerumise põhjustajaks on peavoolu-vaadete nihe äärmuse poole.

1.3.2 Erakonna normaliseerumise definitsioon

Bakalaureusetöö teoreetilise tagaplaani viimane samm on erakonna normaliseerumise trendi defineerimine. Normaliseerumine tähendab üldmõistena millegi lähenemist tavalisele või olemuslikult normaalsele. Poliitikas tähendab poliitilise jõu normaliseerumine seda, et muidu tavapärasest eristuva poliitilise jõu tegevus liigub üldiselt aktsepteeritavaks või tavapärasele lähemaks. Käesoleva töö kontekstis käsitletakse parempopulistlike erakondade normaliseerumist. Tavapärasemaks muutumise esimene mõõdik on varem tavapäratuna tundunud nähtuse mõõtmine, see tähendab, et esimene võrdluspool on normaliseerumise analüüsimisel ebatavalise kaardistamine. Normaliseerumise teise, tavapärase poole saame, kui analüüsime, milline on üldiselt aktsepteeritav käitumisnorm. Bakalaureusetöös täidavad seda „normaalset“ rolli poliitilise areeni peavoolu kuuluvad erakonnad, normaalsusest eemalduvat poolt aga parempopulistlikud erakonnad.

Analüüsi põhiline ülesanne on mõõta parempopulistlike erakondade poliitilise normaliseerumise ulatust ning suunda. Normaliseerumise ulatus on töös defineeritud läbi ebahariliku ning hariliku grupi erinevuste. Analüüsis tähendab see, et parempopulistlike erakondade „normaalsust“ hinnatakse läbi nende vaadete distantse peavoolu-erakondadest. Normaliseerumise ilmnemisest annab märku kahe vaadeldava grupi erinevuse vähenemine. Erinevuse vähenedes lähenevad kahe grupi poliitilised vaated, millest tulenevalt saab märgata parempopulistlike erakondade normaliseerumist.

Siiski, ei saa normaliseerumist defineerida vaid läbi parempopulistlike erakondade positsioonide lähenemise peavoolu-erakondadele. Antud bakalaureusetöös pakun välja kolm teoreetilist normaliseerumise tüüpi, mille abil edasises analüüsis saadud tulemusi erakondade vaadete muutumisest läbi aja tõlgendatakse. Sellise teoreetilise raamistiku kasutamine annab samuti võimaluse antud tulemusi kategoriseerida, eesmärgiga tuvastada, kas lisaks üksikutele erakonnagruppide lähenemistele võib täheldada ka laiemat trendi erakonnagruppide normaliseerumisest.

Esimene normaliseerumise tüüp on äärmusliku erakonna poolne normaliseerumine. Ilmselt kõige lihtsam ning intuitiivsem normaliseerumise tüüp kujutab olukorda, kus peavoolu vaated ajas ei muutu, kahe erakonnagrupi lähenemise tekitab äärmuslike erakondade positsioonide lähenemine peavoolule. Parempopulistliku erakonna poolne normaliseerumine näitab, et äärmusliku erakonna vaated on lähenenud ühiskonnas domineerivale peavoolupoliitikale. See näitab äärmusliku poliitilise jõu nõrkust. Sellises olukorras on tugev poliitiline peavool oma domineerimise läbi suutnud parempopulistlike jõudude poliitilist agendat mõjutada, lisades sinna endale olulisi poliitilisi teemasid ning arusaamu. Üldise erakonnamaastiku mastaabis tähendab äärmusliku erakonna poolne normaliseerumine seda, et polariseerituse aste poliitikas väheneb ning poliitilise retoorika teemavalik kohandub ümber peavoolu-erakondade pakutud teemadele.

Teine töös käsitletav normaliseerumise tüüp tähendab esimesele vastupidist olukorda, kus äärmusliku erakonna nihke asemel toimub nihe peavoolu kuuluvate poliitiliste jõudude hulgas. Peavoolu-poolne nihe on suunatud äärmuslikemate jõudude suunas, võttes parempopulistliku erakonna agendast üle äärmuslikumaid positsioone. Peavoolu-erakonna poolne normaliseerumine kujutab seega lihtsustatult olukorda, kus peavoolu

poliitiliste erakondade keskmised positsioonid nihkuvad parempopulistlike erakondade tekitatud uute poliitiliste teemade tõstatumise tagajärjel äärmuslikkuse poole.

Kolmanda normaliseerumise tüübi, mõlemapoolse normaliseerumise omapäraks on mõlema erakonnagrupi lähenemine üksteisele. Sellises olukorras toimub nihe nii parempopulistlike kui peavoolu-jõudude positsioonides. Nihke suund on koonduv, parempopulistlikud jõud lähenevad oma positsioonides peavoolule, peavoolu hulgas on täheldada nihet parempopulistlike jõudude suunas. Sageli on sellisele normaliseerumise alaliigile omane eelnevatest suurem kiirus ning ulatus. Teineteisele lähenemine muudab kogu normaliseerumise protsessi sujuvamaks.

2 Metodoloogia

2.1 Parempopulistlike erakondade analüüs

Euroopa parempopulistlike erakondade määratlemiseks kasutatakse bakalaureusetöös maineka mõttekoja PopuList andmestikku (Rooduijin, M. Van Kessel, S. et al. 2019). Andmestik ühendab endas antud töö kontekstis kolme olulist näitajat: populism, paremäärmuslus ning kohad parlamendis (Rooduijin, M. Van Kessel, S. et al. 2019). Nende kolme näitaja ühildamisel on töös kasutusel kokku kümme poliitilist erakonda, kelle vaateid ning olemust võib kokkuvõtlikult kirjeldada kui parempopulism.

Analüüsi proportsionaalsuse ning kohasuse säilitamiseks on oluline ühesuguste erakondade jälgimine kolmes töös käsitletud ajahetkes. Täpsemalt käsitletakse töös 2006., 2014. ning 2019. aastal mõõdetud parempopulistlike erakondade vaateid võrdluses peavoolu-erakondadega. Ühesuguste riikide ning erakondade säilimine läbi kolme küsitlusaasta tähendab, et saadud tulemused kirjeldavad just olemasolevate erakondade muutumistrendi ning annavad võimaluse erakondade normaliseerumist hinnata.

Analüüsi on kaasatud üheksa Euroopa riigi parempopulistlikud erakonnad: Austria, Belgia, Prantsusmaa, Sloveenia, Suurbritannia, Soome, Ungari, Hollandi ning Poola. Mainitud riikides on tuvastatud kokku kümme parempopulistlikku erakonda, kelle puhul on andmed vaadeldavad kõigis kolmes töö ajahetkes. Selline erakondade valik on langetatud selleks, et erakondade keskmiste positsioonide võrdlusel oleks ajas vaadeldav trend. Mis puudutab riikide valikut, siis tegemist on mitmekesise kooslusega – on riike, kus parempopulistlikud jõud on poliitilisel areenil esirinnas kui ka riike, kus poliitilise elu tegutsemist sellised jõud vähem mõjutavad. Näiteks on analüüsi kaasatud Ungari erakondlik maastik üpris tugevalt mõjutatud parempopulistlike jõudude tegevusest. Vastukaaluks saab nimetada näiteks Prantsusmaad, kus pole parempopulistlik Rahvarinne (*Front National*) viimastel kümnenditel poliitilisel areenil enamuse toetust pälvinud.

Bakalaureusetöö põhirõhk on suunatud alltoodud parempopulistlike erakondade poliitiliste positsioonide analüüsimisele. Täpsemalt määratleb töö kümne Euroopa parempopulistliku erakonna ideoloogilised ning sotsiaalsed positsioonid ning hindab, kas ja kuidas antud positsioonid ajas muutunud on.

Niisuguseid nihkeid analüüsitakse töös ennekõike erakondade positsioonide keskmiste kaudu. See tähendab, et parempopulismi kui nähtuse analüüsimisel lähtutakse töös erinevate Euroopa parempopulistlike erakondade vaadete keskmisest, vaated nii vasak-parem skaalal kui liberaalsus-traditsioonilisus teljel on analüüsis toodud arvuliste väärtustena, mis muudab nende keskmiste tulemuste arvutamise võimalikuks. Erilise tähelepanu all on töö algosas toodud hüpotees parempopulistlike erakondade normaliseerumisest. Parempopulistlike erakondade normaliseerumise mõõtmine käib analüüsisosas kahe suure erakonnagrupi (parempopulistlikud ja peavoolu-erakonnad) keskmiste tulemuste kauguste läbi. Täpsemalt vaatab käesoleva töö analüüsiosa peamiselt kahe grupi poliitiliste positsioonide muutumistrende nende omavahelise distantssi osas, poliitiliste vaadete erinevuste vähenemine näitab seega erakonna normaliseerumist, kauguse suurenemine peavoolust eemaldumist.

Tabel 1. Analüüsi kaasatud parempopulistlikud erakonnad.

Riik	Erakond	Nimelühend
Austria	<i>Freedom Party of Austria</i>	FPÖ
Belgia	<i>Flemish Interest</i>	VB
Prantsusmaa	<i>National Front</i>	FN
Sloveenia	<i>Slovenian Democratic Party</i>	SDS
	<i>Slovenian National Party</i>	SNS
Ühendkuningriik	<i>UK Independence Party</i>	UKIP
Soome	<i>Finns Party</i>	Ps
Ungari	<i>Fidesz</i>	Fidesz
Holland	<i>Party for Freedom</i>	PVV
Poola	<i>Law and Justice</i>	PiS

Teise poole erakondade vaadete analüüsist moodustab peavoolu-erakondade poliitiliste vaadete analüüs. See tähendab, et parempopulistlike erakondade vaadete muutumist mõõdetakse läbi kauguse peavoolu erakondade arvamuste keskmisest. Töö kontekstis pole seega niivõrd oluline ühe erakonna absoluutskaalal toodud parem- või vasakpoolsus,

vaatluse all on parempopulistlike erakondade arvamuste kaugus põhivoolu kuuluvate erakondade arvamustest.

Kui parempopulistlike erakondadena on töös määratletud kümme Euroopa erakonda, siis varasemalt mainitud peavoolu erakondade vaadete kaardistamiseks kasutatakse kogu Euroopa peavoolu erakondade vaadete keskmist. Kogu Euroopa peavoolu-erakondade keskmiste positsioonide kasutamine annab töös võrdlusvõimaluse, millega saab mõõta parempopulismi vaadete muutumist. Erinevalt parempopulistlikest erakondadest, kelle puhul määratletakse töös positsioonide muutuse analüüsimiseks kindel, igas aastas samaväärselt kajastatud erakondadest koosnev nimekiri, on peavoolu-erakondade puhul kasutatud kõigi peavoolu kuuluvate erakondade vaadete keskmist, et laiema poliitilise areeni muutuseid kajastada. Selline lähenemine on põhjendatud läbi tõsiasja, et erinevalt parempoolsetest jõududest, mille muutusi antud töö kontekstis uuritakse, võib riigi poliitiline tasakaal väga kiiresti ning erisuunaliselt muutuda. Üldise poliitiliste keskmiste positsioonide täpsemaks kaardistamiseks on analüüsis seega kasutusel kõigi peavoolu kuuluvate erakondade keskmine positsioon.

Peavoolu kuuluvate erakondade määratlemisel on oluline ka märkida, et analüüsi õigsuse ning sobivuse huvides on peavoolu-erakondade määratlemiseks kõikide erakondade seast lisaks parempopulistlikele eemaldatud ka vasakpopulistlikud jõud. Sellise otsuse põhjus on tõsiasi, et nende kaasamisel peavoolu-erakondade vaadete mõõtmisesse nihkuks raskuskese liialt vasakule. Samuti on vasakpopulistlike jõudude olemus selgelt vastuolus põhivoolu kuuluva poliitilise jõu kujustisega, mistõttu muudaks vasakpoolsete jõudude analüüsi kaasamine kasutatavad positsioonid kõlbmatuks. Seega ei käsitle bakalaureusetöö analüüsiosa vasakpopulistlike erakondade vaateid eraldi, nende eemaldamine peavoolu kuuluvate erakondade vaadete hulgast lisab pädevust poliitiliste positsioonide võrdlusele.

Töös kasutatav uurimismetoodika keskmes on kahe erakonnagrupi, parempopulistlike ning peavoolu-erakondade vaadete vahe mõõtmine. See tähendab, et vastupidiselt absoluutväärtuste muutuste võrdlemisele, kasutab bakalaureusetöö peamise indikaatorina kahe grupi vaadete erinevust. Täpsemalt lahutatakse analüüsis parempopulistlike erakondade keskmine väärtus näiteks vasak-parem skaalal peavoolu-erakondade väärtusest. Selle tulemusel saavutatud erinevus ehk kaugus on instrumendiks, mille abil

parempopulistlike erakondade muutusi ajas kaardistada. Lähenemise eeliseks on ka see, et niimoodi ilmneb kaudselt ka peavooluerakondade reaktsioon parempopulistlike erakondade esilekerkimisele. Nii saab vaadelda lisaks parempopulistlike erakondade muutustele ka seda, kas peavoolu kuuluvate erakondade vaated on tänu äärmuslike jõudude esilekerkimisele muutunud; muutuse ilmnemise korral annab selline tegutsemine võimaluse ka peavoolu-erakondade muutuste suuna määratlemiseks.

2.2 Elanikkonna analüüs

Erakondade poliitiliste vaadete täpsemaks mõistmiseks tegeleb töö teine pool Euroopa riikide elanikkondade poliitiliste positsioonide analüüsimisega. Nõudluse-poolne lähenemine lubab parteide poliitiliste vaadete muutumise asetada laiemasse konteksti ning mõista positsioonide olemuse tagamaad. Euroopa elanikkonna poliitiliste vaadete analüüsimiseks kasutatakse bakalaureusetöös European Social Survey (edaspidi ESS) kolme aasta küsitlustulemusi (European Social Survey 2018). Analüüsi pädevuse huvides on ESSi pea iga-aastastest küsimustikest kajastatud 2006., 2014. ning 2018. aasta tulemused. Sarnased küsitlusajad Chapel Hilli andmetega lubavad töös kahe grupi, erakondade ning elanikkonna vaateid omavahel võrrelda ning otsida potentsiaalseid kattuvusi poliitiliste positsioonide muutumistrendides.

Analüüsimetoodika on ESSi küsitluste puhul väga sarnane Chapel Hilli andmeanalüüsis kasutatuga. Antud juhul tähendab see, et koguvalimist on eraldatud parempopulistlikke erakondi eelistavad valijad. Parempopulistlike erakondade valijaskonna määratlemiseks on kasutatud ESSi andmestikus toodud parteilist eelistust, mis küsib valijatelt, millist erakonda nad küsitluse hetkel toetavad (European Social Survey 2018). ESSi andmestikus on küsimus ka viimaste valimiste eelistuse kohta, kuid valimiste ebaregulaarsuse tõttu on käesolevas bakalaureusetöös eelistatud just hetkeelistust märkivat küsimust. Samuti on parempopulistlike erakondade valijaskonna hulka määratud vaid valijad, kes eelistasid küsitluse hetkel just varasemalt mainitud kümnet Euroopa parempopulistlikku erakonda (Tabel 1.). See tähendab, et varasemalt näidatud parempopulistlike erakondade ideoloogilised ja sotsiaalsed positsioonid on üks-ühele võrreldavad ESSi parempopulistliku erakonna valijaskonna määratlustega. Samuti kehtib ka järgnevas analüüsis põhimõte peavoolu ning parempopulistlike jõudude erinevusest – sarnaselt

erakondadega mõõdab ka elanikkonna eelistusi uuriv analüüsiosa erinevust parempopulistliku valijaskonna ning ülejäänud valijate vahel.

3 Kvantitatiivne analüüs

3.1 Parempopulistlike erakondade üldpositsioonid

Käesolevas bakalaureusetöös tulevad analüüsimisele üheksa Euroopa riigi parempopulistlike erakondade poliitiliste positsioonide muutused kolmes vaadeldavas ajahetkes viimase paarikümne aasta jooksul. Analüüsi on kaasatud 2006., 2014. ja 2019. aasta andmed Chapel Hilli erakondade poliitilisi positsioone kaardistavast küsitlusest (Bakker, Hooghe et al. 2020). Erakondade poliitiliste muutuste kaardistamiseks on valitud vastav ajaraam just seetõttu, et sageli on parempopulistlike erakondade populaarsuse tõusu põhjendatud nii 2008. aasta majandussurutisega Euroopas kui ka 2014. aasta immigratsioonikriisiga Euroopa Liidus. Valitud kolme aasta andmed annavad võimaluse jälgida mainitud erakondade vaadete muutumist pikemas perspektiivis. See annab võimaluse järeldada, kas antud töös toodud hüpotees parempopulistlike erakondade normaliseerumisest tegelikkuses ka kinnitust leiab.

Kõigi kolme eelnevalt mainitud Chapel Hilli erakondade vaateid kaardistava andmestiku eelis teiste sarnaste ees on lihtne. Tegemist on ühe laiapindsema ning põhjalikuma Euroopa erakondade vaateid kaardistava andmestikuga, millest antud analüüsis kasutatakse erakondade vaateid vasak-parem skaalal ning liberaalsus-autoriitaarsus skaalal (Bakker, Hooghe et al. 2020). Samuti annab Chapel Hilli andmestik teiste ees eelise tänu oma regulaarsusele, sest alates 1999. aastast on uuringuid läbi viidud iga nelja aasta järel (Bakker, Hooghe et al. 2020). Üpris väikeste sõnastuslike erinevuste ning sarnaste valimitega korraldatud uuring annab võimaluse parteide eelistuste muutumist analüüsida ajas, tuginedes samaaegselt erinevate aastakäikude sarnasusele küsitlusmetoodikas. See annab omakorda võimaluse erinevatel aastatel mõõdetud andmestike üks-ühele võrdlemiseks. Erinevate uuringute selline võrdlemine tekitab lahknemise uurimisküsimuste ning tulemuste erineva kaardistamise tõttu probleeme; kindla regulaarsuse, sarnase küsimustiku ning valimiga läbi viidud Chapel Hilli küsimustik on aga tänu oma eelnevalt mainitud omadustele tugevalt eelistatud antud bakalaureusetöö kontekstis.

Erakondade väärtuste ning positsioonide mõõtmiseks kasutatakse kahte dimensiooni: vasak-parem ja liberaalne-traditsiooniline. Erakondade positsioonide normaliseerumise ilmetamiseks käsitletakse neid kahte mõõdet eraldi, et selgitada täpselt, millise mõõtme osas on muudatus akuutne ning kas võrdluses peavoolu kuuluvate erakondadega võib nihet näha pigem vasak-parem või sotsiaalseid väärtuseid puudutavas määratluses.

Analüüsi on kaasatud erakondade vasak-parem skaalal asetsemist mõõtev küsimus üldisest vasak-parempoolsusest (*lrgen*). Mainitud küsimus mõõdab erakonna asetsemist üldisel väärtustel 0-10. Antud küsimuse kontekstis tähendab 0 äärmuslikku vasakpoolsust ning 10 äärmuslikku parempoolsust. Vasak-parem mõõde on seetõttu erakondade poliitiliste vaadete mõõtmisel üks peamiseid indikaatoreid nende potentsiaalsest kaldumisest ühe või teise äärmuse poole, eeldatavasti kaldub parempopulistlike erakondade väärtus seega pigem äärmusliku parempoolsuse (10) poole, peavoolu-erakondade vastav väärtus peaks jääma skaala keskosasse. Analüüsi mittekaasatud vasakpopulistlike erakondade väärtused asetseksid seega eelduslikult just lähemal äärmuslikule vasakpoolsusele (0).

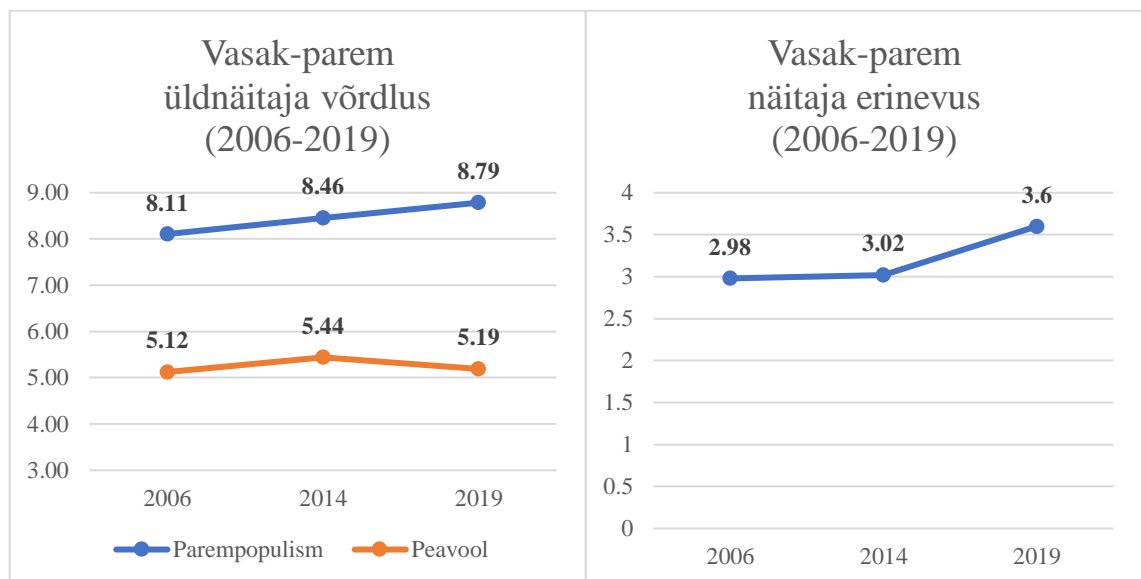
Lisaks üldist vasak-parem asetsemist mõõtvale näitajale on töös kasutusel ka teine vasak-parem dimensiooni kaardistav küsimus majanduslikust aspektist (*lrecon*). Majanduslikku vasak-parem kuulumist mõõtev näitaja asetab erakondade positsioonid majanduslikule skaalale, kus sarnaselt eelnevalt mainitud üldisele vasak-parem küsimusele on vastamisväärtuste ulatus 0-10. Oluline on märkida, et siinkäsitletav väärtus moodustab osa ka üldisest vasak-parem määratluste tulemusest, seega annab üldise vasak-parem määratluse majanduslik alamääratlus analüüsis võimaluse täpsemaks vasak-parem muutuste analüüsiks. Erinevalt aga üldisest määratlusest vastab majanduslikku paiknemist kaardistav küsimus vaid sellele, kui suurt rolli peaks riik majanduse suunamises omama.

Viimase erakonna poliitilist asetsemist määratleva poolena kasutab analüüs sotsiaalseid ja kultuurilisi väärtuseid mõõtvat mõõdikut (*galtan*). Skaalal 0-10 asetsev sotsio-kultuuriline näitaja mõõdab erakonna asetsemist liberaalne-traditsiooniline skaalal. Liberaalne erakond pooldab laiendatud isikuvabaduste ning sooõiguste olulisust ühiskondlikus korralduses. Tänapäeval on paljud sotsiaalselt liberaalsed erakonnad toetaval positsioonil nii samasooliste abielu, immigratsiooni kui abordi osas. Skaala teises otsas asetsev traditsiooniline sotsiaalne väärtustunnetus leiab seevastu, et olulisem on ühiskondlik kord,

stabiilsus ning traditsioonidele ehitatud ühiskonnakorraldus. Sotsiaal-kultuurilise näitaja väiksemad, 0-le lähemal asetsevad väärtused tähendavad seega sotsiaalselt liberaalsemat erakonda, 10-le lähenevad väärtused aga kehtivad traditsioonilise sotsiaalse väärtusbaasiga erakonda.

3.1.1 Erakondade võrdlus vasak-parem skaalal

Erakondade asetsemist vasak-parem dimensioonil mõõtvat näitaja muutused on ajas märkimisväärsed. Joonisel 1 on toodud kahe erakonnagrupi võrdlus üldise vasak-parem näitaja alusel. Parempopulistlike erakondade asetsemine üldisel vasak-parem skaalal on selgelt parempoolne, peavoolu kuuluvate erakondade vaated jäävad pigem tsentrisse.

Joonis 1. Parempopulistlike ja peavoolu-erakondade võrdlus üldise vasak-parem näitaja (0-10) alusel (2006-2019)

Parempopulistlike erakondade kasvutrend 2006. aastast 2019. aastani on märgatav (8.11lt 8.79ni), absoluutnumbrites näitab see parempopulistlike erakondade vaadete liikumist paremäärmusluse poole. Peavooluerakondade vaated on kogu vaadeldava ajaperioodi jooksul tsentristlikud, suurim erinevus 2006. ning 2014. aasta vahel jääb vaid viie protsendipunkti juurde (5.12lt 2006. aastal 5.44le 2014. aastaks). Kahe esimese vaadeldud ajahetke (2006. ja 2014.) puhul on ideoloogilise erinevuse muutumine minimaalne, nii parempopulistlikud kui peavoolu-erakonnad on oma üldiselt positsioonilt liikunud veidi

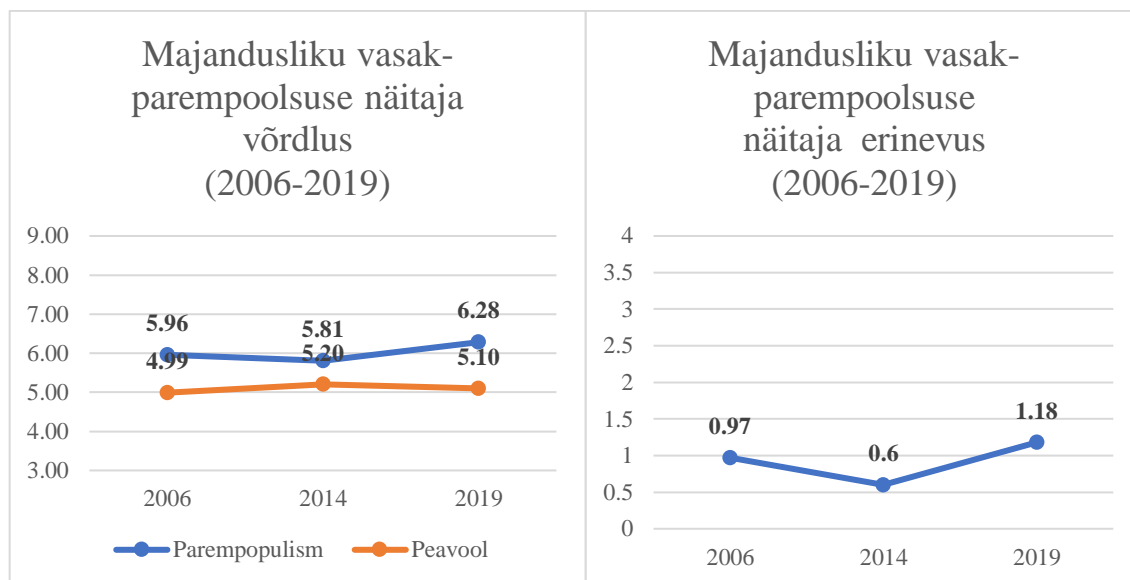
paremale. Siiski ei saa nende nihke tulemusena märgata kahe grupi omavahelise erinevuse märkimisväärsset muutust.

Üldine muutus on aga ilmne 2014. ning 2019. aasta tulemustes. 2019. aastaks on kahe grupi erinevus kasvanud 3.02lt 3.6ni. Selline hoogne kasv tähendab, et ideoloogilisel vasak-parem skaalal toimub parempopulistlike erakondade normaliseerumise asemel hoopis kahe ideoloogilise bloki omavaheline kaugenemine. See tähendab, et vastupidiselt töö alguses toodud hüpoteesile parempopulistlike erakondade üldisest normaliseerumisest viimaste aastate jooksul näitab ideoloogiline vasak-parem vaadete kvantitatiivne võrdlus kahe erakonnagrupi üksteisest kaugenemist. Teisisõnu, parempopulistlike erakondade ideoloogiliste vaadete osas on viimastel aastatel toimunud nihe äärmuse poole, kaugus peavoolu kuuluvatest poliitilistest jõududest on viimastel aastatel suurenenud.

3.1.2 Erakondade võrdlus majanduslikul vasak-parem skaalal

Parempopulistlike erakondade majanduslikku vasak-parem määratlust mõõtv näitaja muutused on kajastatud joonisel 3w Erinevalt kahest eelnevast kategooriast, asetsevad parempopulistlikud erakonnad majanduslikul vasak-parem skaalal üpris tsentris. Parempopulistlike erakondade majanduslik parempoolsus on andmestikust vaevumärgatav, kõigi kolme aasta tulemused on lähemal 10-pallise skaala keskpunktile kui paremäärmusele. Majanduslike vaadete osas on kahe grupi vahelised erinevused varasemaga võrreldes pigem tagasihoidlikud, 2006. ning 2014. aastal mõõdetud positsioonide erinevused on minimaalsed, väike nihe paremale on märgata 2019. aastal, mil 2014. aasta positsioon 5.81 kasvab 6.28ni.

Kahe erakonnagrupi vahe analüüsimisel ilmneb, et majandusliku vasak-parem dimensiooni osas on erinevus tagasihoidlikum kui üldise vasak-parem näitaja puhul. Kõige suurem erinevus on täheldatav 2019. aastal, mil see jõuab 1.18-punktini, teistel analüüsi kaasatud aastatel jääb peavoolu ning parempopulismi erinevus veelgi väiksemaks. Kui 2014. ning 2019. aasta erinevustes on märgata väikest kasvu (0.6lt 1.18le), siis absoluutne erinevuste muutmine 2006. ning 2019. aasta võrdluses on vaevumärgatav, jäädes veidi üle 0.2-punktise kasvu. See näitab, et kuigi parempopulistlike erakondade vaadete erinevuse muutus on täheldatav nii sotsiaalsete kui üldiste vasak-parem väärtuste puhul, siis majanduslikul vasak-parem skaalal selline erinevus nii tugevalt esile kerkinud pole.

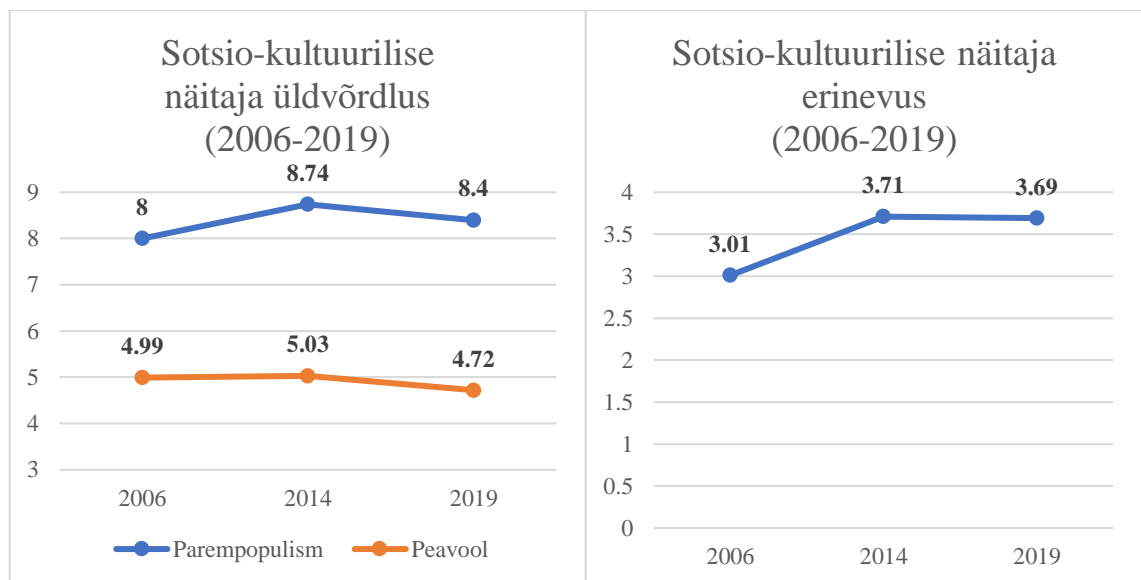
Joonis 2. Parempopulistlike ja peavoolu-erakondade võrdlus majandusliku vasak-parempoolsuse näitaja (0-10) alusel (2006-2019)

Majandusliku vasak-parem skaala puhul on selgelt täheldatav ka parempopulistlike erakondade kohaline normaliseerumine 2006.-2014. aastatel (kahe grupi kaugus väheneb 0.97lt 0.6le). Siinkohal on tegemist selgelt kolmanda, mõlemasuunalise normaliseerumise tüübiga, sest joonisel on märgata nii parempopulistlike erakondade majandusliku vasak-parem väärtuse kahanemist kui peavoolu-erakondade sama väärtuse kasvu. Samas on huvitav täheldada, et see trend ei ilmne 2006. ning 2019. aasta võrdluses, mil analüüsi alg- ning lõpphetke võrdlus näitab kahe grupi erinevuste suurenemist (0.97 2006. aastal, 1.18 2018. aastal).

Kahe erakonnagrupi võrdlus vasak-parem skaalal näitab selgelt, et suuremahulist parempopulistlike erakondade normaliseerumist pole Euroopa kogupildis täheldada. Üldist vasak-parem skaalat mõõtev näitaja puhul on kahe grupi erinevused pidevas kasvutrendis, majandusliku vasak-parem mõõdiku puhul saab kohatist normaliseerumist märgata vahemikus 2006-2014. Siiski ei jätku neil aastatel täheldatav mõlemapoolse normaliseerumise suund, kogu vaatlusperioodi vältel kahe grupi vahed siiski suurenevad.

3.1.3 Erakondade võrdlus liberaalsus-traditsioonilisus teljel

Sotsio-kultuurilisi väärtusi mõõtvana näitaja positsioonid on kajastatud alloleval joonisel (Joonis 3) aastate kaupa. Võrdluse all on parempopulistlike ning peavoolu-erakondade positsioonilised muutused aastatel 2006, 2014 ning 2019. Parempopulistlikud erakonnad on sotsio-kultuuriliste väärtuste poolest selgelt pigem traditsioonilisematel arvamustel, kõigi kolme mõõdetud aasta puhul on erinevus põhivoolu kuuluvate erakondadega selgelt nähtav (3.01, 3.71 ning 3.69). Samuti on märgata absoluuttrendi, mille järgi kasvab parempopulistlike erakondade programmiline tunnetus ekstreemsuse poole 2006. ning 2014. aasta võrdluses märgatavalt (2006. aastal 8, 2014. aastal 8.74). 2006. aastaga võrreldes on kasvutrendi märgata ka 2019. aasta andmetes, viimase tulemus jääb küll 2014. aasta tulemusest tagasihoidlikumaks, kuid 2006. aasta tulemuse ületab ta selgelt (8.4 2019. aastal).

Joonis 3. Parempopulistlike ja peavoolu-erakondade võrdlus sotsio-kultuuriliste väärtuste (0-10) alusel (2006-2019)

Peavoolu-erakondade puhul on antud väärtushinnangud liberaalsemad. Joonisel (Joonis 3) saab märgata peavoolu-erakondade väärtushinnangute üpris stabiilset trendi, kogu vaadeldud ajavahemiku puhul on väärtuse liikumine vaid veidi üle 0.3 punkti. Sarnaselt eeldustele püsib peavoolu kuuluvate erakondade väärtushinnang väga lähedal koguskaala keskmikule.

Võrdlus parempopulistlike erakondadega näitab selgelt kahe vaadeldava grupi erinevusi. Majandus- ning immigratsioonikriisile eelneval ajal on parempopulistlike erakondade erinevus peavoolu-erakondadega võrreldes märgatav (3.01 2006. aastal). See näitab sarnaselt eelnevalt toodud eeldustele, et kaks valitud ning eraldatud erakonnagrupi on lähtepunktina juba üpris erinevad – parempopulistlike erakondade sotsiaalsed väärtused on selgelt traditsioonilisemad kui peavoolu kuuluvatel erakondadel.

Märkimisväärne on kahe erakonnagrupi väärtuste vahe kasv 2014. aastaks, mil 8 aasta vältel on nende vahe suurenenud üle 20% (3.01lt 2006. aastal 3.71le 2014. aastaks). Selline muutus on varem kirjeldatud parempopulistlike erakondade esilekerkimise varjus selgelt tähenduslik: suur osa parempopulistlike erakondade tegevusest on suunatud peavoolu-erakondadega vastandumisele, samuti ei saa selles kontekstis alahinnata varasemalt mainitud üleeuroopaliste kriiside mõju selliste poliitiliste jõudude kasvule.

2019. aastal mõõdetud kahe erakonnagrupi erinevus on vägagi sarnane 2014. aastale, täheldatav on minimaalne vahe vähenemine (3.71lt 2014. aastal 3.69le 2019. aastaks). Kahe erakonnagrupi vahe selline stabiliseerumine on põhjendatav läbi kogu poliitikamaastiku muutumise, viimasel mõõdetud ajaperioodil (2014-2019) on nii parempopulistlike kui peavoolu-erakondade arvamused liikunud märgatavalt liberaalsema poole, sestap ei saa antud andmete põhjal järeldada parempopulistlike erakondade normaliseerumist võrdluses peavoolu-erakondadega. Selle põhjus on lihtne, normaliseerumine on antud bakalaureusetöös defineeritud läbi poliitikaareeni erakondade keskmiste positsioonide (siinkohal peavool) ning äärmuse kauguse läbi, antud olukord mõlema erakonnagrupi liberaliseerumisest aga ei näita parempopulistlike erakondade normaliseerumist, vaid üldise poliitilise maastiku nihet liberaalsuse poole.

3.2 Elanikkonna üldpositsioonid

Ka elanikkonna poliitiliste eelistuste ning positsioonide väljaselgitamiseks on töös sarnaselt varasemaga kasutusel nii üldist vasak-parempoolsust kui sotsiaalseid väärtusi kaardistav mõõdik. Andmeanalüüsi üheks peamiseks eesmärgiks on saavutada olukord, kus kahe grupi, erakonnad ja valijad, eelistused oleksid võrreldavad. Seega on ESSi andmete analüüsimiseks kasutatud kahte mõõdikut üldisest vasak-parem asetsemisest ning immigratsiooni ja majanduse seoseid märkivast mõõdikust. Näitajatest esimene

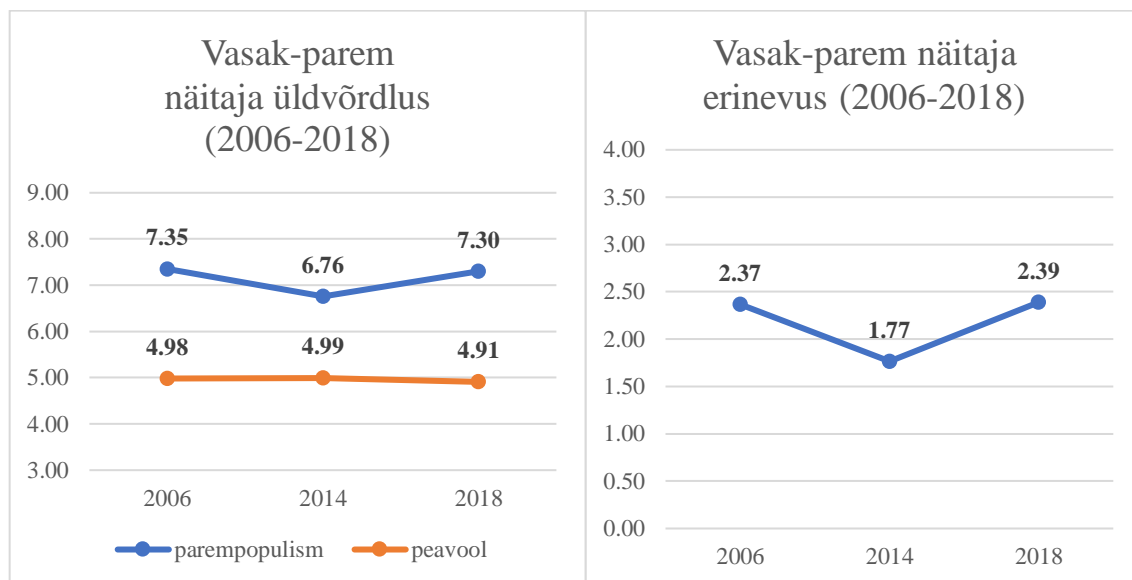
mõõdab valija asetsemist üldisel vasak-parem skaalal, teine mõõdab liberaalne-traditsiooniline telje sotsiaalset väärtushinnangut läbi tunnetatava immigratsiooni kasuteguri majandusele.

Elanikkonna poliitiliste vaadete asetamiseks võrreldavasse konteksti parteide positsioonidega kasutatakse andmeanalüüsis parempopulistlikku erakonda eelistava valijagrupi kaugust ülejäänud valijate positsioonidest. See tähendab, et sarnaselt parteide positsioonidega ei ole ka elanikkonna analüüsis niivõrd oluline näitajate absoluutväärtus 10-pallisel skaalal. Analüüsi paikapidavuse huvides on oluline üldise elanikkonna arvamuste kaugus parempopulistlike jõude eelistva valijaskonna arvamustest. Kahe grupi erinevuste muutused aitavad seega mõista, kas ning kuidas on parempopulistliku valija eelistused kooskõlas hüpoteesiga selliste erakondade normaliseerumistrendist viimastel aastatel.

3.2.1 Valijaskonna asetsemine vasak-parem skaalal

Alltoodud joonisel (Joonis 4) on kujutatud Euroopa riikide valimisealise elanikkonna asetsemine vasak-parem skaalal. See tähendab, et näitaja *lr scale* märgib valija üldist asetsemist vasak-parem dimensioonil.

Kahe grupi erinevus on kolme aasta lõikes märkimisväärne, jäädes kolme aasta võrdluses 1.77 ning 2.39 vahele, mis arvestades mõõdiku skaalat (1-10) näitab märgatavat erinevust kahe valijagrupi vahel. Perioodi vältel on 2006. aastal mõõdetud asetsemine 2.37, kahanenud 2014. aastaks vaid 1.77ni. See näitab, et valijate eelistustes on 2014. aastal toimunud peavoolu ning parempopulistlike valijate üksteisele lähenemine, keskmiste vaadete muutumist täheldada ei ole. Seega on kahe grupi osaline lähenemine tulnud peamiselt parempopulistlike valijate tagasihoidlikust nihkest vasakule (7.35lt 2006. aastal 6.76ni 2014. aastaks).

Joonis 4. Valijaskonna asetsemine vasak-parem skaalal (0-10) (2006-2018)

Siinkohal on täheldatav parempopulistlike jõudude poolne normaliseerumine läbi valijate eelistuste. Oluline on märkida, et sarnast leebumistrendi oli täheldada ka erakondade positsioonide puhul majanduslikul vasak-parem skaalal. Ka erakondade puhul oli aastatel 2006-2014 märgata kohatist normaliseerumist. Selline pakkumise ja nõudluse omavaheline sarnane käitumine tõendab selgelt töö teooriaosas toodud ratsionaalsete valijate ning erakondade omavahelist seost; vasak-parem skaalal on mõlema poole analüüsis täheldada õrna normaliseerumist.

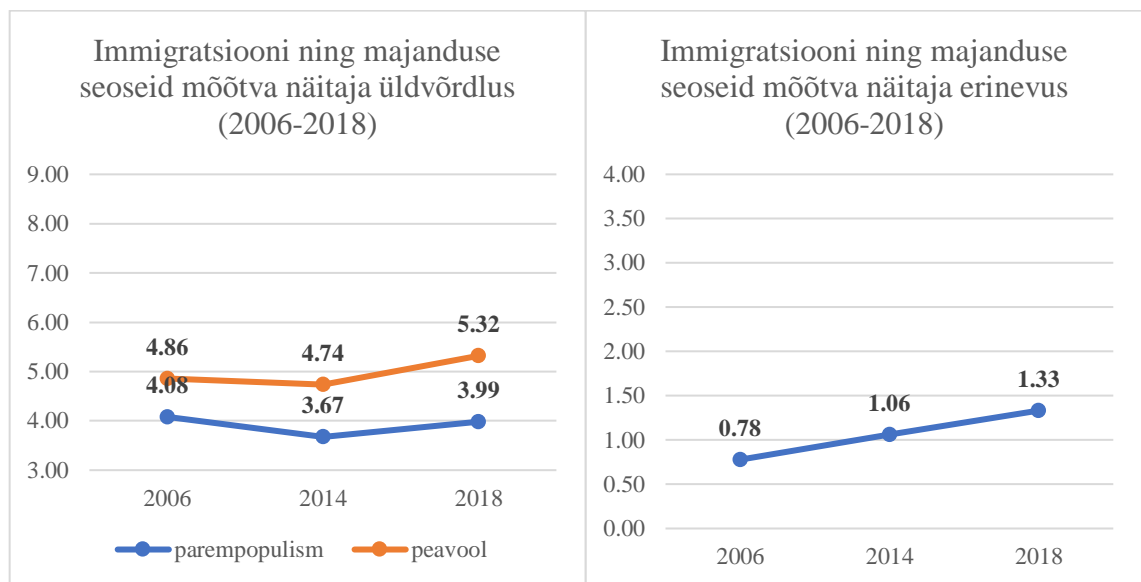
Siiski on märgata, et 2018. aastaks on kahe grupi erinevus stabiliseerunud 2006. aasta taseme lähedal, mis tähendab, et sarnaselt erakonna-poolse analüüsiga, ei leia vasak-parem skaalal toimuv kohatine normaliseerumine pikemas perspektiivis kinnitust ka nõudluse-poolses analüüsis. 2018. aastaks parempopulistliku valijaskonna normaliseerumistrend kaob, tõustes mõõtmisperioodiks taas 2006. aasta erinevuse lähedale.

3.2.2 Valijaskonna hinnang immigratsiooni ja majanduse seostest

Immigratsiooni ning majanduse seoseid kaardistav näitaja mõõdab inimeste vastust küsimusele, milline on riiki sisenevate immigrantide mõju riigi majandusele. Vastupidiselt varasematele küsimustele tähendab selle küsimuse vastus „0“ parempopulistlike erakondadega vaadetega ühtimist, peavoolu-erakondade valijate puhul peaks tulemus jääma skaala keskosasse.

Joonisel 5. on kujutatud valijaskonna hinnangud immigratsiooni ning majanduse seostest, väiksemad väärtused tähendavad immigratsiooni kehva mõju majandusele, suuremad väärtused hindavad immigratsiooni kasutegurit majandusele pigem suureks. Kahe valijaskonna arvamuste erinevus on varasemate küsimustega võrreldes tagasihoidlikum, 2006. aastal on kahe valijagrupi erinevus vaid 0.78. Siiski on kahe grupi arvamuste erinevused ajas kasvavad, 2018. aastaks (1.33) jõuab kahe grupi vahe pea kahekordseks võrreldes 2006. aastaga. Koondpildis on täheldada kahe valijaskonna arvamuste järjepidevat ning stabiilset kaugenemist.

Kahe valijaskonna absoluutväärtuste üldvõrdlusest ilmneb, et mõlemad liiguvad üpris sarnaselt. Mõlema grupi puhul on märgata 2006. aasta tulemuste vähenemist 2014. aastaks (parempopulistlikul valijal 4.08lt 3.67ni, peavoolu-valijal 4.86lt 4.74ni). Sellise muutuse üheks põhjuseks saab ilmselt lugeda 2014. aastal haripunkti jõudnud immigratsioonikriisi, mis selgelt inimeste hoiakut immigrantidesse vähemalt hetkeliselt halvendas. Seda saab väita nii peavoolu- kui parempopulistlike erakondade kohta, sest hinnangu muutus on selgelt täheldatav mõlema vaadeldud grupi puhul. Sarnaselt 2014. aastaga liigub ka 2018. aasta immigratsiooni kasutegurit mõõtev näitaja mõlema valijagrupi puhul üles, näidates, et 2014. aasta haripunktile järgnes kõigi valijate immigratsioonisuunaliste arvamuste leebumine. Siiski on parempopulistlike erakondade valijate puhul näha, et paranemistrend on peavoolust selgelt tagasihoidlikum (3.67lt 2014. aastal 3.99ni 2018. aastaks). Peavoolu puhul on huvitav märkida, et immigratsiooni peetakse 2018. aasta küsitlustulemuste järgi majandusele kaasaaitavaks faktoriks veelgi tugevamalt kui 2006 aastal (2018. aastal 5.32).

Joonis 5. Valijaskonna hinnang immigratsiooni ja majanduse seostest (0-10) (2006-2018)

Immigratsiooni puhul pole parempopulistlike valijate osas normaliseerumistrendi märgata, erinevused peavoolu-erakondadega on selgelt kasvavas trendis. Kuigi immigratsiooni puhul saab absoluutväärtustes märgata imeväikest parempopulistliku valija leebumist 2014. aasta immigratsioonikriisi järel, on antud tulemused võrdluses peavoolu-valijaga siiski tagasihoidlikud.

Elanikkonna sotsiaalsete vaadete analüüsist selgub, et parempopulistliku ning peavoolu-valija puhul on vaadete erinevused ajas selgelt kaugenevad. Immigratsiooni ning majanduse seoseid kaardistava mõõdiku puhul on kahe grupi võrreldavad erinevused pigem tagasihoidlikud. Võrdlus erakonna-poolsete hoiakute analüüsitulemustega näitab aga selgelt kahe grupi sarnast liikumist, kinnitades taaskord töö alguses toodud mõtet erakondade ning valijaskonna omavahelistest seostest.

Erakonna-poolse analüüsi tulemuste puhul on kahe grupi vahed sotsiaalsetes hoiakutes selgelt ulatuslikumad, kui elanikkonna-poolses analüüsis, samuti on nii nõudluse- kui pakkumise-poolse puhul näha selgelt kahe grupi kaugenemist ajas. Erakondade näitel on aga erinevus peavoolu vaadetega selgelt ulatuslikum kui elanikkonna puhul, mis näitab, et elanikkonna seas on sotsiaalsete väärtushinnangute puhul arvamused selgelt ühtlasemad kui partei-poolses analüüsis. Sellise tulemuse põhjuseid võib leida tõsiasjas,

et erinevalt valijast tuleb erakonnal teistest erakondadest selgelt eristuda, et valijate hääli püüda. Tavainimeste puhul on selline vaadete eristumine pigem vähemdrastiline.

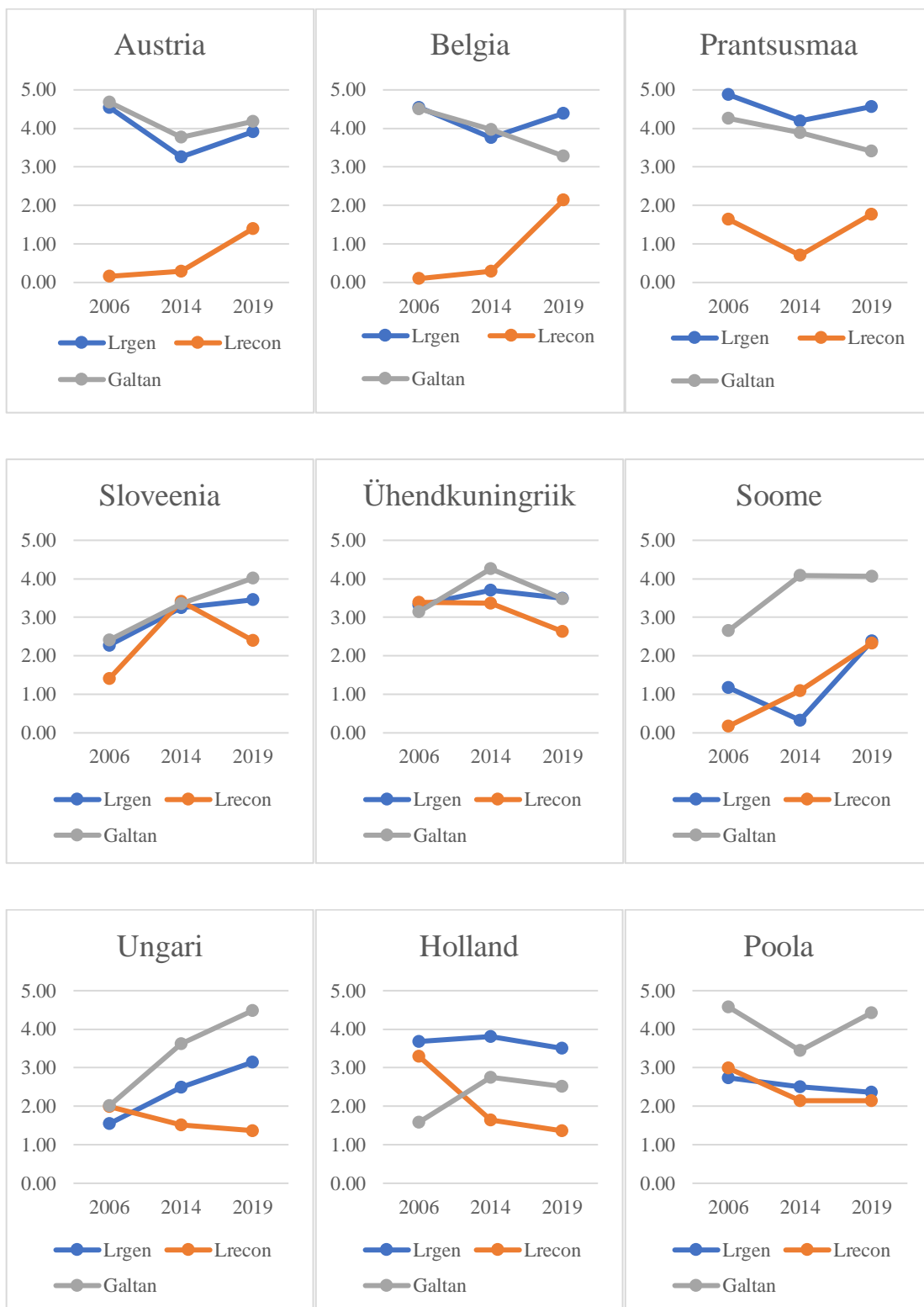
3.3 Erakondade ja elanikkonna positsioonide analüüs riigiti

Kui varasema analüüsi eesmärgiks oli uurida parempopulistlike valijate ning erakondade positsioonide muutumist üleeuroopaliselt, siis järgneva analüüsiosa moodustab erakondade ning elanikkonna positsioonide analüüsimine riikide kaupa, et uurida, kas osades töös käsitletud riikides on parempopulistlike jõudude käitumine erinev võrreldes üldise analüüsiga.

3.3.1 Parempopulistlike ja peavoolu-erakondade erinevuste võrdlus riigiti

Analüüsimeetod on kogu Euroopa parteide erinevuste mõõtmisega tegelenud analüüsiosale sarnane. See tähendab, et erinevuse leidmiseks kasutatud peavoolu-erakonna grupp on identne analüüsi esimeses pooles toodud peavoolu-erakondade keskmisega. Oluline erinevus varasema analüüsiga võrreldes tuleb välja parempopulistliku erakonna kaardistamises, kus on erinevalt kõigi Euroopa parempopulistlike erakondade asemel kasutatud vaid ühe riigi parempopulistlikku erakonda. See annab analüüsis võimaluse vaadelda igat töös käsitletud riiki eraldi, et normaliseerumise trendi kohta Euroopas täpsemat aimdust saada.

Joonisel 6 on toodud parempopulistlike erakondade poliitiliste positsioonide erinevus peavoolu-erakondade positsioonidest töös käsitletud riikide kaupa. Joonisel on toodud üheksa Euroopa riigi erakondliku maastiku muutused 2006., 2014. ning 2019. aastal. Võrdluses on toodud nii sotsiaalse mõõtme, majandusliku vasak-parem mõõtme kui üldise vasak-parem mõõtme muutused vaadeldavas ajaraamis riikide kaupa.

Joonis 6. Parempopulistlike ja peavoolu-erakondade positsioonide erinevused riigiti (2006-2019)

Andmete vaatlemisel on selgelt näha, et üldjoontes on kõigi kolme käsitletud näitaja puhul märgata erinevuste kasvamise trendi. Eranditena joonistub selgelt välja Poola, kus on peavoolu-erakondade ja parempopulistlike erakondade keskmiste positsioonide erinevus ajas selgelt vähenenud. Eriti järjepidev on normaliseerumise trend täheldatav üldise vasak-parem näitaja ning majandusliku vasak-parem näitaja puhul. Kogu vaadeldud perioodi vältel väheneb kahe erakonnagrupi vahe ka sotsio-kultuuriliste hoiakute osas, siiski on 2006-2014 perioodil näha vahe selgelt kasvutrendi. Lisaks Poolale eristub ülejäänud riikidest selgelt ka Holland, mille puhul on normaliseerumistrendi näha vahemikus 2014-2019, seda kõigi kolme vaadeldud näitaja osas.

Üldjoontes järgivad aga vaadeldud riikide erakondadevahelised erinevused Euroopa üldvõrdluses toodud trende, mille järgi suurenevad riikide peavoolu-erakondade ning parempopulistlike erakondade positsioonide erinevused kogu vaadeldud perioodi kestel. Märkimisväärne on Austria, Belgia ning Prantsusmaa puhul täheldatav majandusliku vasak-parempoolsuse näitaja selgelt väiksem kaugus peavoolust. Kui riikides vaadeldud sotsio-kultuurilised ning üldisel vasak-parem skaalal toodud erinevused peavoolu ning parempopulismi vahel on üpris ulatuslikud, siis majandusliku vasak-parem näitaja puhul on vahe kahe grupi vahel märgatavalt tagasihoidlikum. Siiski on enamike käsitletud riikide puhul näha, et peavoolu ja parempopulistide erinevused avalduvad kõige tagasihoidlikumalt just majandusliku vasak-parem näitaja osas. Samale tulemusele jõudis ka töö üldanalüüs.

Kolme näitaja omavahelist suurt kaugust on võimalik fikseerida ka Soome, Poola ning Ungari andmetes, kus sotsio-kultuurilise näitaja erinevused peavoolu ja parempopulistide vahel on ulatuslikud. Samuti on toodud riikide puhul sotsio-kultuuriliste näitajate erinevuste trend ajas kiirenev.

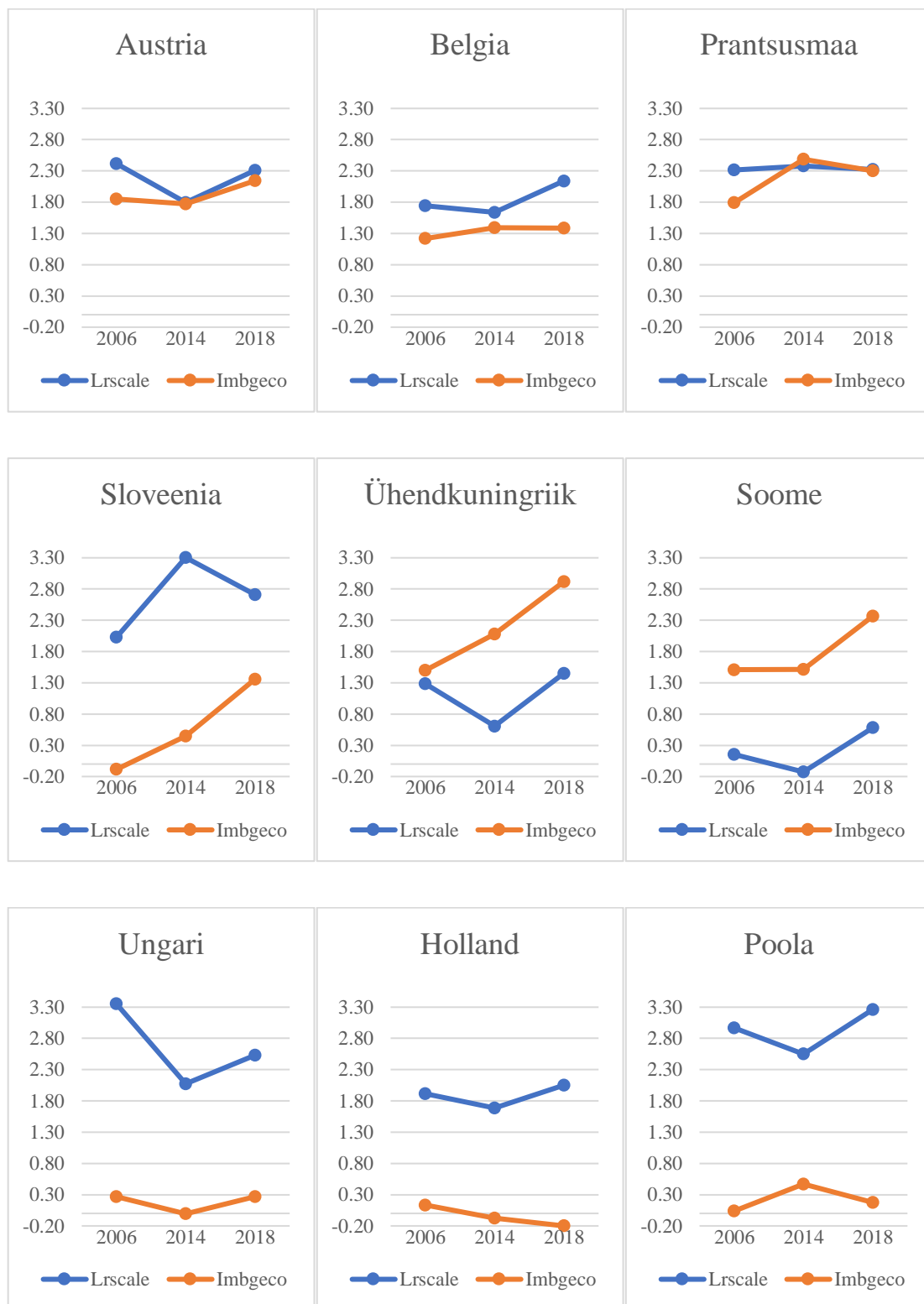
Andmete võrdlusest ilmneb, et üle poolte töös käsitletud riikide puhul on üldise vasak-parem dimensiooni ning sotsio-kultuuriliste mõõtme erinevuste muutused üksteisega kooskõlas. See tähendab, et üheksast riigist viie puhul (Austria, Sloveenia, Ühendkuningriik, Ungari ning Holland) liiguvad nii sotsiaalsed kui üldised vasak-parem positsioonid üpris sarnasel moel, ühe väärtuse erinevuste vähenedes väheneb ka teise näitaja erinevus ning vastupidi. Kõige selgem väärtuste lahknemine ilmneb neljas riigis (Belgia, Prantsusmaa, Soome ning Poola), mille puhul on erinevus lausa mitmekordne.

Üldanalüüsis toodud tulemused peegeldusid üpris selgelt ka üksikriikide vaatluses. Nii sotsiaalsete, majanduslike kui ka üldiste vasak-parem positsioonide erinevused parempopulistlike ning peavoolu-erakondade vahel kasvasid vaadeldavas ajaraamis. Sarnane trend ilmneb enamikes vaadeldud riikides. Märkimisväärne on aga Prantsusmaa ning Poola poliitiliste väärtuste erinevuste ajas vähenemise trend, mis näitab parempopulistlike erakondade selget normaliseerumistrendi. Kõige selgemalt avaldub see Poolas, kus 2006. ning 2019. aasta võrdluses vähenevad märgatavalt erinevused peavooluga nii üldisel kui majanduslikul vasak-parem skaalal ja ka sotsiaalsete väärtuste osas. Ülejäänud riikide puhul pole üldise normaliseerumise trend täheldatav või on kogu ajavahemiku vältel tagasihoidlikum.

3.3.1 Parempopulistliku ja peavoolu-elanikkonna erinevuste võrdlus riigiti

Joonisel 7 on toodud parempopulistlike ning peavoolu kuuluvate valijaskondade võrdlus riikide kaupa. Sarnaselt erakondade riikide kaupa tehtud analüüsile on joonistel kajastatud 9 riigi parempopulistliku elanikkonna erinevused peavoolu-valijatest vasak-parem skaalal ning immigratsiooni ning majanduse seosed mõõtva näitaja osas. Riikide kaupa tehtud analüüsis on võrdlusena kasutatud peavoolu-valija ning kindla riigi parempopulistliku erakonna valija poliitiliste vaadete erinevusi.

Üleeuroopalise analüüsi tulemusena fikseeritud trend mõlema näitaja erinevuste kaugenemisest ilmneb pea kõigis vaadeldud riikides. Ainsana eristub teistest riikidest selgelt vaid Ungari parempopulistlik valijaskond, kelle erinevused peavoolu kuuluva valijaga on vaadeldud ajaperioodi vältel selgelt vähenenud. Seega saab üksikriikide analüüsis näha, et parempopulistliku elanikkonna normaliseerumine on toimunud vaid Ungaris, kus populistliku valija positsioonid on ajas selgelt peavoolule lähenenud. Kõigis ülejäänud riikides on selgelt täheldatav varasemas analüüsiosas toodud erinevuste kehtimine. See tähendab, et kaheksas riigis on selgelt välja joonistunud vasak-parem skaala erinevuste kasv ajavahemikus 2006-2018.

Joonis 7. Parempopulistliku ja peavoolu-valijaskonna positsioonide erinevused riigiti (2006-2018)

Immigratsiooni ning majanduse seoseid mõõtvate näitajate üleeuroopaliste erinevuste kasv on samuti nähtav kõigis riikides, ainsana eristub Holland, kus erinevuste tagasihoidliku

kasvu asemel ilmneb väike erinevuste vähenemine. Siiski vajab Hollandi puhul äramärkimist, et vaadeldud perioodi jooksul fikseeritud 0.18-punktiline erinevuste vähenemine pole normaliseerumise ilmetamiseks piisav. Pigem võib selles näha, et parempopulistliku valija eelistused säilitavad varasemat kaugust peavoolust. Erinevalt erakondade positsioonide erinevustest näitab elanikkonna eelistusi kaardistav üksikriigipõhine analüüs, et erinevuste kasvutrend avaldub selgelt pea kõigis vaadeldud riikides.

Kokkuvõte

Antud bakalaureusetöö eesmärk oli hinnata, kas töö algosas toodud hüpotees parempopulistlike jõudude normaliseerumise kohta leiab tõestust üheksa Euroopa riigi näite alusel. Hüpoteesi testimiseks kasutati nii nõudluse- kui pakkumise-poolset analüüsi, kaardistades erakondade ja valijaskondade poliitiliste vaadete muutumist nii üheksa Euroopa riigi koondtulemuste kui ka eraldi riikide kaupa.

Töös toodud kahe grupi, erakonnad ja elanikkond, puhul on vaadete muutumine ajas selgelt nähtav. 2006., 2014. ning 2019./2018. aastal mõõdetud tulemused näitavad selgelt peavoolu ning parempopulistlike jõudude üksteisest kaugenemist, seda nii elanikkonna kui erakondade vaates. Siiski saab töö analüüsiosa tulemusena välja tuua, et erinevalt üldisest vasak-parem näitajast ning sotsio-kultuurilisest näitajast toimus erakondade seas minimaalne normaliseerumise trend just majandusliku vasak-parem vaadete erinevuste osas.

Töös toodud hüpotees parempopulistlike jõudude normaliseerumisest ei leia üleeuroopalises võrdluses kinnitust. Nii parempopulistlike erakondade kui ka valijate erinevuste võrdluses peavoolu-jõududega ei ilmne üldist normaliseerumistrendi ilmestavat muutust. Pigem on kahe poliitilise grupi erinevuste võrdluse tulemusena märgata nende üksteisest kaugenemist. Samuti ei saa niisugust trendi märgata ka riikidevahelises võrdluses nii elanikkonna kui erakondade osas. Riikidevahelises võrdluses on näha, et erinevalt valijaskonnast, kelle puhul toimub ajas selgelt ühesuunaline peavoolust kaugenemise trend, on erakondade puhul siiski mõned juhtumid, kus on selgelt täheldatav parempopulistlike erakondade normaliseerumistrend. Kõige markantsem näide on siinkohal Poola erakondlik maastik, kus parempopulistliku erakonna erinevused peavooluga on vähenenud kõigis kolmes vaadeldud hetkes.

Käesoleva uurimistöö põhitulemusena saab järeldada, et parempopulistlike erakondade normaliseerumist aastatel 2006-2019 täheldada ei saa. Kuigi teatud juhtudel on märgata parempopulistlike ja peavoolu-erakondade poliitilist lähenemist, leiab üleeuroopalises kontekstis aset kahe erakonnagrupi vaadete kaugenemine.

Töös käsitletud parempopulistlike erakondade jätkuv kaugenemine peavoolust pole aga autori hinnangul järgnevatel aastatel tõenäoline, sarnased erakondade ning elanikkonna

vaadete vaheliste erinevuste olemust käsitlevad analüüsid on seega nii üldise polariseerituse kui poliitmaastikul toimuva mõõtmiseks asjakohased ka tulevikus. Samuti annavad antud töös toodud järeldused võimaluse järgnevates uuringutes süvitsi käsitleda siin fikseeritud trendide põhjuseid.

Kasutatud kirjandus

- Bakker, R., Hooghe, L. et al. 2020. „2019 Chapel Hill Expert Survey“ <https://www.chesdata.eu/2019-chapel-hill-expert-survey> (viimati külastatud 06.05.2021).
- Bobba, G., McDonnell, D. 2016. „Different Types of Right-Wing Populist Discourse in Government and Opposition: The Case of Italy“ *South European Society and Politics*. 21(3): 281-299.
- European Social Survey. 2018. „ESS Round 9: European Social Survey“ *Norwegian Centre for Research Data*. <https://www.europeansocialsurvey.org/data/download.html?r=9> (viimati külastatud 06.05.2021).
- Evans, J. A. 2003. „Voters & Voting: An Introduction“ London: Sage Publications Ltd.
- Heinisch, R. 2003. „Success in Opposition – Failure in Government: Explaining the Performance of Right-Wing Populist Parties in Public Office“ *West European Politics*. 26(3): 91-130.
- Heinze, A.-S. 2018. „Strategies of Mainstream Parties Towards their Right-Wing Populist Challengers: Denmark, Norway, Sweden and Finland in Comparison“. *West European Politics*. 41(2): 287-309.
- Mudde, C. 2004. „The Populist Zeitgeist. Government and Opposition“. 39(4): 541-563.
- Mudde, C. 2017. „Populism: An Ideational Approach“ *Oxford Handbook of Populism*. eds. Kaltwasser, C. R., Taggart, P., Espejo, P. O., Ostiguy, P. Oxford: Oxford University Press, 27-48.
- Mudde, C., Kaltwasser, C. R. 2017. „Populism: A Very Short Introduction“ New York, NY: Oxford University Press.
- Rooduijin, M., Van Kessel, S. et al. 2019. „The PopuList: An Overview of Populist, Far Right, Far Left and Eurosceptic Parties in Europe“ <https://popu-list.org/> (viimati külastatud 06.05.2021).

Rooduijn, M. 2013. „A Populist Zeitgeist?: the Impact of Populism on Parties, Media and the Public in Western Europe“ *Universiteit van Amsterdam*.